

EPOSZI KELLÉKEK		
MEGNEVEZÉS	TARTALMA, SZEREPE	PÉLDA
segélykérés (invokáció)	Az eposz kezdősora, amelyben az elbeszélő a múzsát szólítja meg (a görögöknél ő Kalliopé), hogy elnyerje jóindulatát és támogatását. A görögök hite szerint a költő-énekmondó (rapszódosz) tevékenysége isteni adomány, az alkotás szépsége, sikere a múzsától függ.	„Haragot, istennő zengd Péleidész Akhileuszét, vészest, mely sokezer kint szerzett minden akhájnak, mert sok hősnek erős lelkét Hádészra vetette, míg őket magukat zsákmányul a dögmadaraknak és a kutyáknak dobta. Betelt vele Zeusz akarátja, attól kezdve, hogy egyszer szétváltak civakodva Átreidész, seregek fejedelme s a fényes Akhilleusz. ” „ Férfiuról szólj nekem, Múzsá, ki sokfele bolygott s hosszan hányódott, földülván szentfalu Tróját, sok nép városait, s eszejárását kitanulta, s tengeren is sok erős győtreimet türt a szívében, menteni vágyva saját lelkét, társak hazatértét. Csakhogy nem tarthatta meg őket, akárhogy akarta: mert önnön buta vétkeikért odavesztek a társak, balgák: fölfalták Hüperión Éeliosznak barmait, és hazatértük napját ő elorozta. Istennő, Zeusz lánya, beszélj minekünk is ezekből. ”
témamegjelölés (propozíció)	A segélykéréshez kapcsolódik, szerepe kettős: tájékoztatja a befogadót a téma előrevetítésével a mű tartalmáról, illetve megjelöli, hogy minek az elbeszéléséhez kéri a múzsá segítségét.	„Haragot, istennő zengd Péleidész Akhileuszét, vészest, mely sokezer kint szerzett minden akhájnak, mert sok hősnek erős lelkét Hádészra vetette, míg őket magukat zsákmányul a dögmadaraknak és a kutyáknak dobta. Betelt vele Zeusz akarátja, attól kezdve, hogy egyszer szétváltak civakodva Átreidész, seregek fejedelme s a fényes Akhilleusz. ” „ Férfiuról szólj nekem, Múzsá, ki sokfele bolygott s hosszan hányódott, földülván szentfalu Tróját, sok nép városait, s eszejárását kitanulta, s tengeren is sok erős győtreimet türt a szívében, menteni vágyva saját lelkét, társak hazatértét. Csakhogy nem tarthatta meg őket, akárhogy akarta: mert önnön buta vétkeikért odavesztek a társak, balgák: fölfalták Hüperión Éeliosznak barmait, és hazatértük napját ő elorozta. Istennő, Zeusz lánya, beszélj minekünk is ezekből. ”
a dolgok közepébe vágó kezdés (in medias res)	A hősi énekeket soha sem adták elő egészükben; az énekmondó (rapszódosz) a történetnek mindig a hallgatóság által kért részletét mondta. A hallgatósággal közös előismerete így is lehetővé tette a megértést.	Az Iliász a trójai háború tizedik esztendejének 52 napját beszéli el. A trószok és az akhajok közti viszály oka nem része a cselekménynek (mint ahogy Trója eleste sem). Az Odüsszeia Odüsszeusz bolyongásának tizedik évéből 41 nap történetét beszéli el. Az Iliászhoz hasonlóan él az in medias res kezdéssel, de Odüsszeusz a phaiákok szigetén elbeszéli kalandjait, vagyis az eposz cselekményének előzményeit (például Trója elestét).
seregszemle, katalógus (enumeráció)	A küzdő felek felsorolása meghatározott szempontok alapján (hajókatalógus, a küzdő felek hőseinek előszámlálása, az istenek katalógusa). A háború résztvevőinek felsorolását a seregek lenyűgöző nagyságának, félelmetes erejének érzékeltetésén túl a történelmi rögzítés szándéka is indokolta; ekkor még nem vált el egymástól az irodalom és a történetírás.	„S most, Múzsák, ti beszéltek: olümposzi bérceken éltek, istennők vagytok, s mindent jól látva ti tudtok, míg minekünk csak hírhallásunk, semmi tudásunk: kik voltak danaók fejedelmei és vezetői? Én sokaságukat el nem mondom, nem nevezem meg, nem tudnám, ha akár tíz nyelvem volna, ha tíz szám, hangom nemszakadó és rézből volna a szívem; hogyha a Múzsák, pajzstartó Zeusz lányai, bennem föl nem idézik, hogy hány hős jött Ílion ellen; hát a hajó-vezetőket mondom s mind a hajókat. Boiótok seregét Léitosz Péneleósszal s Arkesziláosz hozta, velük Kloniosz s Prothoénór: ők Hüriét lakták, meg a sziklás auliszi földet, Szkhoínoszt és Szkóloszt, meg a sokbércű Eteónoszt, Theszpeiat, Graiát, s tágtáncsterű nagy Mükalésszoszt; s kik Harmát lakták és Eilezsioszt meg Erüthrait. ”
epikus hasonlat	Az eposzok legjellemzőbb poétikai eszköze: lényege, hogy a részletező, aprólékosan kidolgozott hasonlat akár önálló történeté is kerekedve teszi színessé, érzékletessé a hasonlított tartalmat.	„Mürmidonok seregét körben vértetie Akhilleusz, sátorról sátorra sietve: s azok valamint sok nyershusevő farkas, melynek szíve duzzad erőtől, hogyha agancsos nagy szarvast ejtett el az ormon, és most tépi: pofája vöröslík mindnek a vértől: falkában mennek, s a sötét forrás tetejéről vékony nyelvükkel lefetyelve sötét vizet isznak, és a megölt állat vérét ökrendve, a lelkük mellükben dühödött még, bár a hasuk dagadoz már: így viharoztak a mürmidonok fejei s vezetői gyorslábú Akhilleusz daliás fegyvernőke mellett körben: míg köztük maga állt, a vitéz nagy Akhilleusz, s ő maga serkentett paripát, pajzsos hadinépet. ”

állandó jelző (epitheton ornans)	A díszítő, állandó jelzők olyan szó szerkezetek, amelyekben a jelző és a jelzett szó kapcsolata állandósul. A szájhagyományozó költészetben megkönnyítették a megjegyzést és az előadást.	fényes gyorslábú Akhilleusz isteni hős hókarú Héra/Nauszikaá görbeeszű, görbeíjú, görbekarmú tarkaeszű, bűvöseszű
közhely (toposz)	Közismert, közkinccsé lett, különböző korokban megjelenő költői kép, motívum, ami a kortól és műtől függetlenül nagyjából azonos jelentést hív elő a befogadóban. Toposz lehet egy-egy nyelvi fordulat, cselekmény- vagy szerkezetem is. A homéroszi eposzok harmada ismétlődő fél, illetve egész sor, hosszabb szövegrész, de ismétlődnek, variálódnak motívumok, jelenetek, illetve szerkezeti sémák is (pl. vendéglátás, párbaj, áldozás, felkészülés a harcra, halottsiratás).	„És miután könnyörögtek, hintvén árpadarát is, hátrafeszítve nyakát elvágták áldozatuknak, megnyízták, combját szétszelték, hájba takarták, kétrét hajva előbb és nyershúst rakva fölébe. Fán pörkölte az agg, rőt bort loccsantva a lángra, körben ötágú villákat tartottak az ifjak.” „És legelőször a szép lábvértet vette magára, melyet jó szorosan kapcsoltak ezüst bokacsattok; másodikul meg a melle köré körtette a vértet; majd az ezüstszőgű érc kardot vállára vetette; és a hatalmas, erős nagy pajzsot vette kezére, messzire szétáradt ragyogása, akárcsak a holdé.”
mitológiai apparátus (deus ex machina)	Az eposzokban az emberi világ történeteivel párhuzamosan az isteni világ története is jelen vannak. Az emberi világ eseményeit isteni döntések irányítják, illetve isteni közreműködés segíti vagy épp akadályozza. Az eposz világképe tehát kettős (duális): létezik egy evilági és egy tapasztalaton túli (mitologikus, transzcendens) szintje.	„Hát te, ha megteheted, most védd meg hős fiusarjad. Menj az olümposzi csúcsra, esengj Zeuszhoz, ha a múltban már a szívért szóval vagy tettel felvidítottad.” „ Szólt, kelevézt csóvált s röpitette, de Pallasz Athéné nagynevű hős Akhilleuszról visszavetette a dárdát könnyű lehellettel: s odahullt az az isteni Hektór lába elé ismét; ezután Akhilleusz nekiugrott készen a kézitusára, hogy őt leterítse a harcban, szörnyű rivalgással; de a hőst kiragadta Apollón könnyen, mert isten: sürrű ködbe takarta a testét.”
késleltetés (retardáció)	Az eposz jellegzetes feszültségkeltő eszköze. Általában a cselekményt döntően befolyásoló esemény híre késve jut el a leginkább érintettekhez.	Például Patroklosz haláláról (XVI. ének) Akhilleusz csak a XVIII. ének elején szerez tudomást, de csak a XIX. énekben tér vissza a harcba, a két legnagyobb hős (Akhilleusz és Hektór) összecsapása pedig csak a XXII. énekben következik be.
előreutalás (anticipáció)	Később bekövetkező fontos eseményre való utalás a cselekmény egy korábbi pontján.	„egykor Akhilleuszért valamennyi akháj ivadéokban vágy ébred: s te segíteni nem tudsz rajtuk, a bánat bárhogy emészt, ha a férfitől Hektór keze által hullanak el sokan, és haragodban téped a lelked, mert az akhájok közt a legelsőtt semmibevedted.” „Édesanyám, az ezüslábú Thetisz, isteni asszony, mondta, hogy engem kettős végzete vár a halálnak. Hogyha a trójai vár körül itt maradok verekedve, elvész visszautam, de sosem hervadhat a hírem: ámde ha megtérek szeretett földjére hazámnak, elvész nagy hírem, hanem életem hosszúra nyúlik, és gyorsan nem is ér el végzete már a halálnak.”

EPOSZI JELLEMZŐK

Az **eposzi bőbeszédűség** a szóbeliség (oralitás) folyománya. A nagy terjedelem egyúttal az elbeszélte esemény rangját is kifejezi; fő célja azonban a *láttatás*, a feszültségkeltés; a befogadóban a *teljesség* érzetének megteremtése. Az Iliász záróénekének Hektór siratását bevezető része példa erre: „*Ott legelőbb szerető szép hitvese s anyja, az úrnő tépdesték hajukat, kitévő kerekű szekeréhez rontva a holtnak*”.

Az **eposzi tárgyilagosság** követelménye azt jelenti, hogy a történet elbeszélője a küzdő felek egyikét sem becsmerli, sőt egyiküktől sem tagadja meg akár az emberfeletti fenségességet sem. Az Iliászt olvasva kiderül, hogy az elbeszélő érzelmileg az akhájokhoz kötődik, mégsem tagadja meg az elismerést a trójai hősektől sem.

A homéroszi eposzok versformája a **hexameter**, amely hat verslábból álló daktilikus sor. A daktiluszt spondeus helyettesítheti, kivéve az 5. verslábban: az mindig daktilus; a záró pedig daktilus nem lehet, csak trocheus vagy spondeus.